

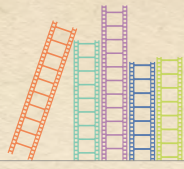

SİNEMATEK

TURKAN
TAMER
ARSLAN

SİNEMATEK

TV'DE KARŞI KARŞIYA PROGRAMI
12/NİSAN/1974, CUMA GÜNÜ
SAAT: 22.02 - 22.52 ARASI

KONU:

TÜRK SİNEMASININ SORUNLARI
=====

YÖNETEN:

ESEN ÜNÜR (TRT HABER MERKEZİ'NDEN)

KATILANLAR:

FEYZİ TUNA (FİLM YÖNETMENİ, SENARİST, OYUNCU)
FİKRET HAKAN (FİLM OYUNCUSU)

BANTLARDAN KAĞIDA DÖKÜMÜ

TURAN TANYER TARAFINDAN YAPILMIŞTIR

SİNEMATEK

TV`DE KARŞI KARŞIYA PROGRAMI
TÜRK SİNEMASININ SORUNLARI, 12 NİSAN 1974 CUMA GÜNÜ
SAAT 22.02 - 22.52 ARASI
KATILANLAR: FEYZİ TUNA (Yönetmen, senaryo yazarı),
FİKRET HAKAN (Sinema oyuncusu), YÖNETEN: ESEN ÜNÜR.

Esen Ünür

Siz yirmiiki yıldır (Fikret Hakan'a), siz oniki yıldır (Feyzi Tuna'ya) Türk Sinemasının içerisinde-
niz. Bu geçen yirmiiki yıl içerisinde Türk Sinema-
sında olanlardan, gelişen aşamalardan memnun musunuz?
Bugünkü durumunuzdan memnun musunuz? Sizinle başla-
yalım Fikret Hakan, sizinle devam edelim Feyzi Tuna.
Ve ben sizi başbaşa bırakıyorum.

Fikret Hakan

Türk Sinemasında bugün çalışanların hakları, gerekse
film kalitesi konusundaki düzensizliğine paydos
demenin günü gelmiştir. Sinema salonu sahiplerinden
başlıyarak, önce film işletmeciliğiyle gelişen ve
yapımcılarla son kertesine varan her türlü kargaşaya
artık yeter demenin gerekli günü gelmiştir. Çünkü
sinema, sinemayı yozlaştıranların değil, sevmesini
bilenlerindir, sevenlerindir. Sanırım bu söylediklerim
bugünkü oturumda anlatacağım şeylerin özünü teşkil e-
diyor. Elli yıldan beri söz konusu olan Türk Sineması
aslında 1950`den sonra büyük aşamaya uğramış, bele-
diye kanunlarının çıkmasıyla beraber, yani yerli film-
lere yabancı filmlerden daha düşük bir belediye rüsu-
mu hakkı tanınması, bir nevi teşvik kanunu mahiye-
tinde söz konusu olmuş ve bu rüsum karşısında Türk Si-
neması bir aşamaya girmiş, 1950`lerde önce tiyatrolu-
cularla başlayan, 1955`de kendi elemanlarıyla çekimlere
giden bir ortam doğmuş. Ve aşağı yukarı Türk Sineması-
nın bu ikinci büyük döneminin başlangıcında mesleğe
giren elemanlardan bir tanesiyim. O günden bugüne bak-
tığımız zaman Türk Sinemasının bütün gelişiminde ve
içinde bulunduğu çelişkilerde, Türkiye`nin yapısı ile
paralel geliştiğini görüyoruz. Yani her zaman ve her
yerde olduğu gibi toplumsal nabızla beraber gelişen, re-
aksiyonlar veren bir sanat ve sanayi dalı olduğunu
Türkiye`de de belirliyor. 1960`lar, daha doğrusu
1958`sonları ve 1959 yılı içinde Türk Sineması büyük
bir aşama dönemine geliyor. Bu 1962 - 1963 yıllarına
kadar devam ediyor aşağı yukarı, bu iyi niyetli gelişim.
Fakat arz ve talepdeki düzensizlik, yani Türkiye`deki
sinema sayısına göre, gerekli olan film sayısının
çok üzerinde film yapımına başlanması birden enflasyo-
nist durum yaratmaya başlıyor. Yabancı filmlerin de

(2)

Türkiye ve getirilmesi kontrol altında olmadığından sayı bakımından yabancı ve yerli film sayısı Türkiye'deki sinemaların taşıyamıyacağı bir duruma geliyor ve enflasyon son kertesine varıyor. Aslında Türk Sinemasının şu anda içinde bulunmuş olduğu trajedik durumun izah tarzı önce buradan başlıyor.

Esen Ünür

Siz de katılıyor musunuz (Feyzi Tuna'ya) bu Türk Sinemasının içerisinde bulunduğu trajik durum sözcüğüne?

Feyzi Tuna

Şimdi hiç inkâr edilmez bir olgu ki, Türk Sineması bugün bir dar boğazda. Yalnız mutlak olan, halka dayalı bir sinema olduğu için, bu dar boğazdan da kurtulacaktır. Fikret'in açıklamasını biraz daha genişletelim. 1948'deki Belediye Gelirleri Kanunu, yabancı film ile yerli film arasındaki rüsum farkını yüzde yirmiye indirdi. Yani eskiden ikisi de yüzde kırktan geçerken, yerli filmlere yüzde yirmiden, yabancı filmlere kırktan. Elbette nicelik ve nitelik bakımından (Fikret Hakan: Teşvik) böyle bir olay çıktı. Yerli film yapımı teşvik edilmiş oldu. O ana kadar yılda iki veya üç prodüksiyonu geçmeyen yerli film yapımı birdenbire kabarmaya başladı. Yalnız bu nicelik olarak artışın nitelik plânında da aynı ölçüde geliştiğini elbette söyleyemeyiz. Yani film sayısı arttı ama, kalite bakımından ona paralel artmadı. Artamazdı da. Çünkü elli yıllık Türk Sinemasının, elli yıl içerisinde devlet tarafından gördüğü tek himaye, Belediye Gelirleri Kanunundaki yapılan 1948 değişikliğidir (Fikret Hakan: O kadar.). Bütün gelişmiş batı ülkelerinde her yıl yeni bir (Fikret Hakan: Kanun arzedilirken) tedbir, güçlendirme, denetleme tedbirleri alınırken bugüne kadar sadece şu 1948 Belediye Kanunuyla iktifa edilmiştir. Gene çok önemli, çok ince bir yere parmak bastı Fikret. 1960'dan sonra çok iyi filmler, iyi atılımlar yapılmaya başlandı. Seyirci miktarında da artış oldu. Çünkü bir dönem geçirilmişti. O dönemin getirdiği özgür şartlar, ister istemez toplumdaki sanatçıları etkiledi. Sanırım en iyi yerli filmler 1960 ilâ 1963 arasındaki döneme rastlamaktadır.

Fikret Hakan

1950'den sonra gelişen Türk Sinemasına baktığımız zaman, şanslı Türk Sinemasının şanssızlığı diye tanımlayacağız. Gerekli ne büyük devlet sermaye yardımının, ne de özel sektörden bir yardımın söz konusu olmadığı, adeta kendi

(3)

kaniyla, kendi canıyla gelişme döneminde olduğu, bu gelişimiyle beraber durumda olan insanların sinemacı ve işletmecileri olarak çok büyük sermaye ile geliştiğini görüyoruz. Yani Türk Sineması 1950'lerdeki gelişimini çizerken arkasında dayanması gerekli olan ne teknik yönden bir güç vardı, ne de sermaye yönünden bir güç vardı. Beraber miyiz burada? (Feyzi Tuna: Evet) Bu ne yarattı? Bu şu durumu yarattı: 1950'lerde, yapımcı olarak çok minicik sermayeyle işe başlamış olan kişinin, bugün çok müreffeh bir düzeyde olduğunu ortaya koydu. Ama aynı yıllarda sinemanın herhangi bir elemanı olarak işe başlayan bir insanın aynı durumda olmadığı gerçeğini de ortaya çıkardı.

Feyzi Tuna

Buna ilişkin daha geliştireceğin bir şey var mı? Yoksa buraya kadar geldiğin bölümde, sivri noktaları saptamakta, altını çizmekte yarar var (Fikret Hakan: Tabi çok iyi edersin, daha iyi olur). Şimdi iş içinde sonunda geliyor. Şöyle bir şey söyleyeyim: Türkiye'de yaygın bir kanı var. Fikret de bilmek iştirak eder mi? Türk Sineması, kötü bir sinemadır. Hiç bir işe yaramıyan bir sinemadır. Hatta ve hatta aydın olmanın yolu Türkiye'de, Türk Sinemasını inkar etmekten, yok saymaktan geçer (Fikret Hakan: Evet). Yani, sinema dışı çevrelerde belli diyaloglar kurduğum insanlar var. Her şeye rağmen bu anlamsız tutkudan vazgeçemiyorlar. "Yerli film yönetmeni siz değil mi?", "Evet öyle.", "Çok kötü filmler yapılmış.", "Nereden biliyorsunuz?", "Arkadaşlarım gitti." Hiç kimse kendi fikirlerini kullanmaya, kendisi değerlendirmeye yanaşmaz. Ya Türk Sinemasını temsil kabiliyeti olmayan bir filme gitmiştir. İşin kolayına kaçmak. "Tamam bunu beğeniyorum, vazgeçtim." demek çok kolay ama, Türk Sineması diye bir olay var, bir olgu var. Eğer böyleyse, neden böyle olduğu konusunda sağlıklı bir araştırmaya gitmek lâzım.

Esen Ünür

Burada benim aklıma bir şey geliyor. Türk Sinemasının gerçek temsilcisi olmayan filmlere gitmiştir, o kalmıştır aklında dediniz. Acaba gerçek temsilcisi olmayan filmlerin daha çok mu seyredilme imkanı var? Yoksa seyirci, peşin hükümlü, gitmiyor?

Feyzi Tuna

Şimdi Esen Bey, ben buna hemen cevap vermek istiyorum. İtalyan Sineması dendiği zaman akla Visconti gelir, Antonioni gelir, Bologoni gelir. Yani İtalyan Sinemasının yüz ağartan filmlerini yapanlar gelir. Biz de bu tamamen tersidir. Başarılı Türk Sinemacıları da vardır. Katiyen onlar teksil etmezler bizi! Bu Türkiye'ye ait bir olgudur.

(4)

Temsil kabiliyeti kabul edilen filmler, Çin, Japon filmlerine Türkçeye taklit etmeye çalışan filmlerdir. Bir Lütüf kad, bir Halit Refik temsil etmez de Türk Sinemasını, kötü filmler temsil eder. Bu bir defa yanlış. İtalya`da da yüzelli tane film çevrilir, bunun on tanesi, oniki tanesi kalitelidir, ama İtalyan Sineması denince akla gelen, o kaliteli filmler ve onların yapımcıları, yönetmenleri olur.

Fikret Hakan

Özellikle sinema bir ülkenin, siyasal ve ekonomik ortamıyla beraber gelişir. Katıyen ortamından ayrı değildir. Türk Sineması 1950`den 1974`e kadar ne cins siyasal evrimler geçirdiyse, çelişkiler içine düştüyse, Türk Sinemasının da payı bundan fazla veya eksik değildir. Çünkü sinema, gündelik yaşamın içinde olan, hem siyasal, hem de sosyolojik yönden günlük yaşantıya yüzde yüz bağlı bir sanat dalıdır. Onun için Türk Sinemasını yorumlarken yanlışlarıyla ve doğrularıyla içinde mutlak surette o yıllardaki Türkiye`nin genel durumunu almakta fayda vardır. Ayrı mülahaza edilemez.

Esen Ünür

Acaba, diyorum ben, konuyu şöyle bir toparlamak için, hem seyirci açısından, hem sinemayı yönetenler, sanatçılar açısından bir eğitim eksikliği mi var? Bu konuda konuşmak ister misiniz?

Fikret Hakan

Şimdi bizler Türk Sinemasının 1950 kuşağının temsilcileri, ne bileyim, Amerika`yı kendi kendimize keşfettik! Ne kitabımız vardı, ne bizi eğiten, yöneten bir okul yapısı vardı. Sinemayı seviyorduk. Tek şansımız, yabancı iyi yapımları bol bol seyretmek, tartışmaktı. Hele 1950`lerde bir insanın sinemacı olmak için ihtiyaçları olan yapıtların hemen hepsi. Ama 1950`den 1974`e çok şey değişti. Her filmle beraber evlerde başlayan, bir müptedi olarak işe başlayan insan zamanla çiraklığa, zamanla kalfalığa, zamanla ustalığa doğru bir gelişim gösterdi. Seve seve, göre göre. Ve artık okuya okuya. Çünkü basın da bir yerden sonra gerek dünya sinemasıyla ve gerek Türk sinemasıyla köprüler kurmaya başlamıştı. Artık Türk Sinemacısı, sinema konusunda herhangi önemli bir kitabı okuyabiliyor ve tartışabilecek duruma geliyordu.

Feyzi Tuna

Bir eğitim yetersizliği söz konusu, dediniz (Esen Ünür`e).

(5)

Esen Ünür

SİNEMATEK

Var mı? dedim.

Feyzi Tuna

Şimdi eğer seyircinin eğitimsizliği söz konusu ise başka sorun, imalcinin, yapan insanların eğitimsizliği söz konusu ise başka bir sorun. Toplum şartlarının çok sıkı sıkıya bağlı olduğunu söyledi Fikret sinemanın. Çok doğru bir şey. Çünkü hangi toplumun içinde yaşıyorsa, o toplumun kurallarına son derece sıkı sıkıya bağlıdır. Dünyanın her yerinde yapımcı parasını koyan, parasını en kısa sürede geri almayı isteyen bir insandır. Eğer yönetmen olarak düşünüyorsa ben temelde yaratıcılığın öğretmeye götüreceğine, karşısında değilim ama, yararlılığına inanmıyorum. Buradaki fotoğraf direktörleri kadar gelişmiş, mesleğini bilen fotoğraf direktörleri vardır. Batıdaki oyuncularla kıyaslandığında, dipte kalmayacak oyuncular vardır.

Esen Ünür

Sizde katılıyorsunuz (Fikret Hakan'a) ?

Fikret Hakan

Tabii, yüzde yüz katılıyorum.

Esen Ünür

Neden o zaman ?.

Fikret Hakan

→ Denenmiş

SİNEMATEK

NİNA:

Şimdi eğer seyircinin eğitimsizliği söz konusu ise başka sorun, imâlcinin, yapan insanların eğitimsizliği söz konusu ise başka bir sorun. Toplum şartlarının çok sıkı sıkıya bağlı olduğunu, söyledi Fikret, sinemanın. Çok doğru bir şey. Çünkü hangi toplumun içinde yaşıyorsa, o toplumun kurallarına son derece sıkı sıkıya bağlıdır. Dünyanın her yerinde yapımcı parasını koyan, parasını en kısa sürede ^{geri} almayı isteyen bir insandır. Eğer yönetmen olarak düşünüyorsa ben temelde yaratıcılığın öğretmeye götüreceğine, karşısında değilim ama, yararlılığına inanmıyorum. Buradaki fotoğraf direktörleri kadar gelişmiş, mesleğini bilen fotoğrafçı direktörleri vardır. Batıdaki oyuncularla kıyaslandığında, dipte kalmayacak oyuncular vardır.

ÜNÜN:

Sizde katılıyorsunuz?..

HAKAN:

Tabii, yüde yüz katılıyorum.

ÜNÜR:

~~Neden zamanın.~~

HAKAN:

Un var, seker var, yağ var.. ama helva neden yapılamıyor. Halva neden kıvamında, güçlü olmuyor?.. Ve yediğimiz zemen ağzımıza top top geliyor?.. Bu sinemanın bir kanun yapısı içinde yapımcıyla yapanlar arasındaki ilişkinin düzenlenmemesi yaratıcı gücü olan..... Sinema tamamen bası bos bırakıldığı için, bir üvey evlât muamelesi gördüğü için, özel yapımcı dai-

ma..... Onun da **SİNEMATEK** para yatırıp para kazanmaktır. Çok az, çok az ender yapımcı çıkar ki, iyi bir seyler yapmaya çalısmıştır ama batmıştır.

ÜNÜR:

TUNA:

Bu sadece Türkiye'de böyle değil.. Dünyanın her yerinde..

HAKAN:

Her yerinde böyle..

TUNA:

Yani sanat filmi tabir edilen filmlerde.. Ya da imal edilirken iddiayla böyle yola çıkılmayıp ta, daha sonra bu izafe edilen filmlerde mutlaka para kazanmak..

ÜNÜR:

Çok konumuz var biliyorum ama, bir soru daha sorayım. Dediniz ki, yurt dışında da para kazanmak için yapılıyor bu işler, ama acaba kaliteli yapımla para kazanmak yoluna gitmek neden olmuyor?.

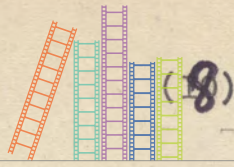
TUNA:

Müsade edersen Fikret bu konuda hemen bir şey söylemek istiyorum. Siz, siz derken alınmayın, devlet film imalcesine kaliteli film yapma, yöneticisine kaliteli, doğru, güzel değerlerini tedbirleri.. özendirmesine getirmezse, niçin insanlar riske girsinler?

Sizden gelecek önce bu..

ÜNÜR:

Seyirciden..

SINEMATEK

TUNA:

Devletten..

HAKAN:

Ana prensipler saptanacak, kanunlar vazedilecek, asgari ve azami ne olabileceği gerçeği ortaya konduktan sonra, yapımcı zaten ister istemez... iyi iş yapacak... şimdi kabanca şöyle bir şey çizeyim.

Bant Sora
